

**РИЗИКИ СИРОВИННОЇ ОРІЄНТАЦІЇ КРАЇН В ПРОЦЕСІ
ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ**

Н.В. Резнікова,

доктор економічних наук, професоркафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

В економічній літературі існує чотири гіпотези щодо зв'язку між факторозабезпеченістю та економічним зростанням.

1) Ресурсозабезпечені економіки в умовах лібералізації торгівлі демонструють тенденцію до зниження потенціалу економічного розвитку.

Виявляється, що ціни на сировинні товари в порівнянні з цінами на промислові товари на міжнародних ринках знижувалися протягом останнього століття. Навіть якщо врахувати такі суттєві зміни, як значне поліпшення якості промислових товарів, то навіть за таких умов дана тенденція лише послаблюється, а не змінює свій напрямок.

Поясненням такого низьконисхідного тренду є те, що попит на сировинні товари, особливо на продовольчі товари на рівні цін оптових ринків, є нееластичним за доходом та ціною. Ця закономірність зображена на Рис. 1. Розглянемо вільну світову економіку, де виробляються всього два товари — А і В (сировинний та несировинний товари). Припустимо, що економіка зростає через підвищення продуктивності, і припустимо спочатку, що зростання продуктивності є однаково швидким у обох секторах. Тоді криві, що характеризують світову пропозицію для двох товарів, перемістяться на однаковий рівень. На Рис. 1 криві пропозиції до змін, за нашим припущенням, співпадають, отже, вони будуть співпадати і після зростання продуктивності, але перемістяться праворуч. Зростання доходів в результаті підвищення продуктивності праці перемістить криву світового попиту кожного товару, причому для товару А (сировинний

товар) менше, ніж для товару В, оскільки попит на нього є менш еластичним по доходу. На зображеному прикладі, ціна на товар А по відношенню до ціни на товар В впаде від 1 до 0,77 (85/115), включаючи погіршення умов торгівлі на 23% для продавців сировинних товарів. Таким чином, економіки країн, що мають порівняльні переваги у сировинних товарах, зростатимуть повільніше, ніж економіки інших країн. Щоб уникнути такого зниження цін, враховуючи розбіжність у еластичності попиту по доходу, повільне зростання світового попиту на сировинні товари має супроводжуватися повільним зростанням їх світової пропозиції, але, у такому випадку, економіки ресурсозабезпечених країн (ті, де сировинні сектори є основними), як і раніше, зростатимуть повільнішими темпами через повільне зростання сукупного виробництва.

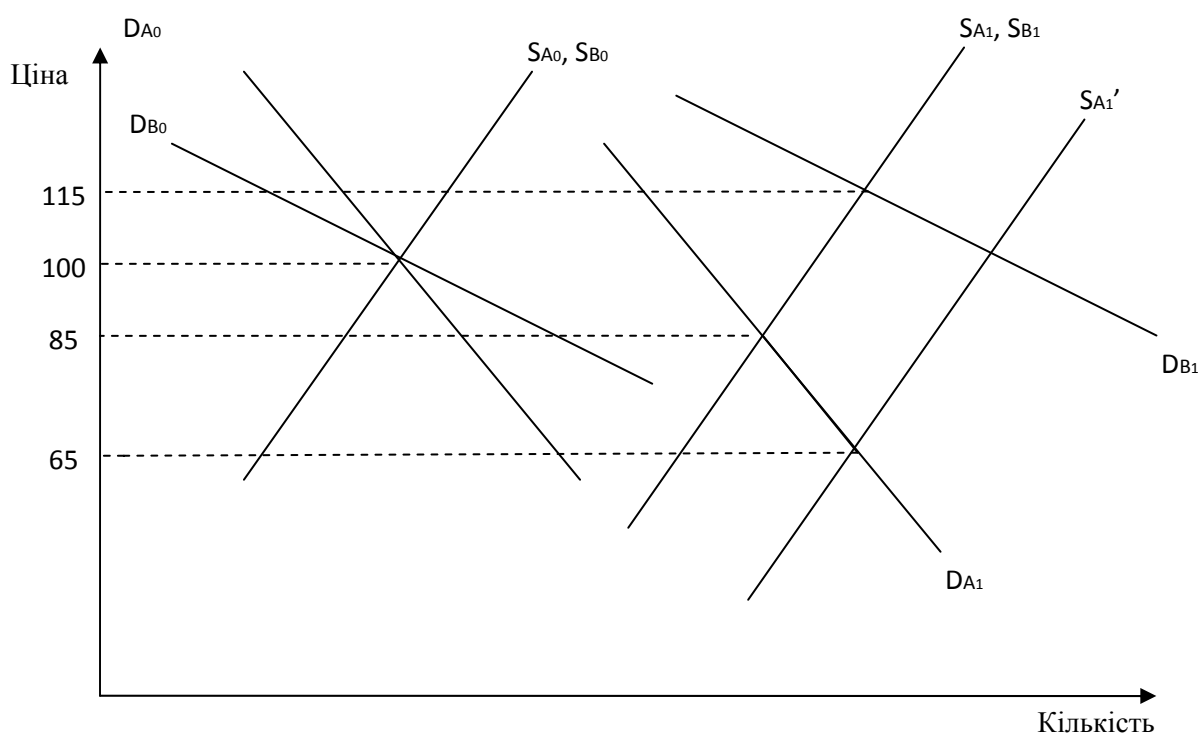

Рис.1. Зміни у попиті та пропозиції на сировинні і промислові товари у зростаючій економіці

Джерело: [1]

Відносна ціна на сировинні товари знизиться ще більше, якщо відбудеться порівняно швидке зростання їх пропозиції, наприклад, через швидке зростання продуктивності праці в сировинних секторах. На дану ситуацію вплине і низька цінова еластичність попиту на сировинні товари. На Рис. 1 продемонстровано, що в разі зміщення кривої пропозиції сировинних товарів з S_{A0} не на S_{A1} , а на S'_{A1} , відносні ціни на сировинні товари впадуть ще більше. На висвітленому прикладі співвідношення цін знизиться з 1 не до 0,77, а до 0,57 (65/115), що засвідчує про суттєве погіршення умов торгівлі для постачальників сировини (на 43%). Таке суттєве зниження цін може означати, що реальні доходи ресурсозабезпечених країн все ще зростатимуть повільніше, ніж доходи бідних на ресурси країн, незважаючи на збільшення виробництва сировинних товарів.

Важливим чинником швидкого зростання продуктивності є тривалість періоду, протягом якого нові технології можуть бути імпортовані, адаптовані та запуснені у виробництво. Міжнародний процес обміну технологіями може бути навіть швидшим у галузі сировинного виробництва, ніж у промисловості. У гірничовидобувній галузі цей процес відбувається через те, що багатонаціональні корпорації, як правило, потребують новітні технології задля успішної розробки великих покладів корисних копалин, і вони приносять з собою найсучасніші відповідні технології, а іноді і розвивають їх на місцях (як, наприклад, ми можемо спостерігати інноваційні капіталомісткі операції деяких багатонаціональних компаній). У сільському господарстві це може відбутися через агроекологічну однорідність. Та навіть якщо докази щодо швидкого зростання продуктивності факторів виробництва у сировинних секторах економіки будуть прийняті, більшість людей все рівно не погоджуватиметься з ідеєю того, що сировинне виробництво може сприяти довгостроковому стійкому економічному зростанню переважно через вичерпність природних ресурсів, від яких залежить дане виробництво.

Таким чином, виходячи з Рис. 1, прихильники даної точки зору стверджували б, що у довгостроковій перспективі, навіть якщо зростання продуктивності буде вище у сировинному секторі, переміщення кривої S_{A0} вправо буде, в результаті, відставати від кривої S_{B0} через те, пропозиція по одному чи більше важливому фактору для сировинного виробництва буде нееластичною.

Якщо крива пропозиції переміщуватиметься швидше на сировинні товари, ніж на інші товари, то якою мірою це виробництво збільшить компенсацію від падіння відносних цін на сировинні товари з точки зору їх впливу на реальні доходи ресурсозабезпечених країн? Цілком можливо, що в разі, якщо сировинні сектори влаштовує відносно швидке зростання продуктивності факторів виробництва за будь-яких умов, це може бути підставою очікувати, що економіки ресурсозабезпечених країн будуть зростати набагато швидше, а не повільніше, ніж економіки інших країн, за умови, що подальші зміни в умовах торгівлі не будуть надто жорсткими. Мається на увазі, що очікуватиметься певний вигреш від швидкого впровадження нових технологій у тих інноваційних ресурсозабезпечених країнах, що можуть випереджати своїх конкурентів за ефективного використання технологій у сировинному секторі. Таким чином, реалізація політики інноваційного неопротекціонізму здатна нівелювати ризики ресурсного «проїдання» в разі, якщо доходи будуть спрямовуватись на структурні перетворення. Відносно відсталі економіки, які мають можливість легко запозичувати передові технології з-за кордону, швидше за все, будуть зростати швидше на технологічному рівні, ніж ті економіки, зростання продуктивності яких, в більшій мірі, залежить від місцевих інвестицій в інновації. Існує емпіричне обґрунтування цього твердження, що пояснює конвергенцію світових показників темпів економічного зростання. Проте, ця можливість, скоріше за все, не буде основоположною, як зазвичай передбачається у поясненні уповільнення зростання ресурсозабезпечених у порівнянні з бідними на ресурси країнами, тому що

кожна група включає країни, які знаходяться на приблизно однаковому технологічному рівні. Оскільки ресурсне багатство тут не означає сукупність природних ресурсів як таких (як правило, відображаються у доходах на душу населення), а, скоріше, означає відношення природних ресурсів до інших ресурсів, таких як праця та національний капітал, технологічний розрив може бути поясненням лише тоді, коли технологічна відсталість негативно корелюватиме з ресурсним багатством у відносному значенні.

Список використаних джерел:

1. Frankel J. The Natural Resource Curse: A Survey [Electronic resource] / J. Frankel. - 2010. – Mode of access: <https://sites.hks.harvard.edu/m-rcbg/heep/papers/FrankelHEEPD21>
2. Lifton J. Lessons for investors from the year in resource nationalism [Electronic resource] / J. Lifton // Resource Investor. – 2006. – Mode of access: <http://www.resourceinvestor.com/pebble.asp?relid=26894>
3. Резнікова Н.В. Економічні виклики незалежності: конфлікт інтересів в умовах глобальної взаємодії / Н.В. Резнікова // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. — 2013. — №1. — С. 181— 187.
4. Резнікова Н.В. Феноменологія незалежності в умовах економічної глобалізації / Н.В. Резнікова // Міжнародна економічна політика. — 2016. — № 1. — С. 52—73.
5. Rylach N. M. Formation innovative paradigm: retrospective and present / N.M. Rylach // Actual problems of international relations. — Vol.1, No.127 (2016). — Mode of access: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/view/2953>
6. Рилач Н. М. Foreign trade in Ukraine: scenarios of integration / Наталія Михайлівна Рилач. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – №103. – С. 80–83.